

בתי המשפט

תמש 032405/01

בית משפט לענייני משפחה

מחוז תל-אביב

תאריך: 18.3.04

בפני: כב' השופט שאול שוחט

בעניין:	פ. א. ע"י ב"כ עו"ד	כהן שלום נ ג ד	תובע
	א. א. ע"י ב"כ עו"ד	דיין-וולפנר רות	נתבעת

חקיקה שאוזכרה:

[חוק צער בעלי חיים \(הגנה על בעלי חיים\), תשנ"ד-1994](#)[חוק להגנת חיית הבר, תשט"ו-1955: סע' 5](#)[תקנות מחלות בעלי חיים \(שחיטת בהמות\), תשכ"ד-1964](#)[חוק צער בעלי חיים \(ניסויים בבעלי חיים\), תשנ"ד-1994](#)[חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962: סע' 1](#)[חוק העונשין, תשל"ז-1977: סע' 451, 457](#)[חוק השבת אבידה, תשל"ג-1973: סע' 6](#)[חוק ההוצאה לפועל, תשכ"ז-1967: סע' 22](#)[פקודת מחלות בעלי חיים \[נוסח חדש\], תשמ"ה-1985: סע' 16](#)

מיני-רציו:

* משפחה - משמורת קטינים – משמורת בעלי חיים

בעלי חיים – ביסוס מעמדם האישי כיצורים חיים

בפסק-דין תקדימי נדרש ביהמ"ש לשאלת הסדרי ראייה של בעלי חיים של בני-זוג שנפרדו. התובע ביקש לקבל משמורת משותפת על חתולה וכלבה אשר גודלו ע"י בני-הזוג טרם הפירוד ונשארו אצל הנתבעת. ביהמ"ש בחן את סוגיית התייחסותם של המחוקק הישראלי והאמריקני למעמדם של בעלי החיים – האם כקניין או כבעלי מעמד אישי על כל הנובע מכך.

נפסק כי אמנם אין להשוות בין בעל החיים לבן תמותה, אולם נקיטת גישה הרואה בבעל חיים כקניין אינה מעניקה למערכת המשפטית כלים לפתרון תובענות הנוגעות להם ולא תגיע לתוצאה ראויה. לכן

נקבע כי ראוי ונכון שנקודת המוצא בעניין הנדון לא תהא בהתייחסות לחתולה ולכלבה כאל חפצים אלא כאל יצורים חיים ובעלי נשמה.

תוך הסתמכות על חו"ד מומחה בתחום הזואולוגיה, אשר התייחסה לטובתן של הכלבה והחתולה, נפסק כי שתיהן תישארנה בחזקת הנתבעת, מה גם שנפסק כי התובע לא ראה לנגד עיניו את טובתן של השתיים, כי אם ביקש להשתמש בהן על-מנת לפגוע בתובעת. התביעה נדחתה.

פסק דין

פתח דבר

1. מעשה בחתולה עיוורת וכלבה חסרת רחם שנאספו אל ביתם של התובע והנתבעת (להלן שניהם: "בני הזוג") וזכו לטיפול מסור, ליד מלטפת ולהרבה חום ואהבה.
  2. לימים נפרדה דרכם של בני הזוג. הנתבעת עזבה את דירת המגורים, בה התגוררה יחד עם הנתבע, ונטלה עמה את החתולה שזכתה לשם ג'ין אייר ואת הכלבה העונה לשם שיינה.
  3. ביום 2.3.03, כשנתיים לאחר הפירוד, הגיש התובע את התובענה שבפני בה עתר ל'משמורת משותפת' על החתולה והכלבה (להלן שניהם: "בעלי החיים") וכלשונו "להורות על חלוקה שוויונית של זמן השהייה של בעלי החיים בין התובע לנתבעת". לחלופין עתר הוא לקבלת אחד מבעלי החיים לבעלותו הבלעדית ולמסירת בעל החיים האחר לבעלותה הבלעדית של הנתבעת.
  4. בכתבי טענותיהם נחלקו בני הזוג באשר לנסיבות הבאתם של בעלי החיים אל דירת המגורים בה התגוררו והפליגו, כל אחד בדרכו, אודות הטיפול המסור שהעניקו להם.
- כך למשל מתאר התובע את פעולות ההנקה שנדרשו לחתולה שהיתה ביחיתוליה עת נאספה על ידם ופעולות נוספות לגירוי איברי מינה לצורך יצירת רפלקס להוצאת נוזלים. עוד מוסיף התובע ומתאר את הטיפולים להסרת הקרציות מעל גופה של הכלבה עת זו נמצאה ואת תקופת ההחלמה של חודשיים ימים בה נזקקה לאנטיביוטיקה (ס' 7, 8 לכה"ת).

בכתב ההגנה מלמדת אותנו הנתבעת על הבעיות הרפואיות הרבות מהן סבלה החתולה (דלקת בעיניים) אשר הצריכו את אישפוז במרפאה, אישפוז שמומן כולו על ידה, וכן על הטיפולים הרפואיים להם נזקקה הכלבה, שמומנו על ידה (בדיקות דם, ניתוח להסרת הרחם ועוד) והתבשילים המיוחדים שהיתה מכינה לה כדי שתתחזק (עוף ואורז).

5. א. למקרא האמור לעיל (ור' בהרחבה בכתבי הטענות) דומה שבני הזוג התייחסו לבעלי החיים משל היו ילדיהם הקטינים. להבנתי הם היו ממשיכים להתייחס אליהם ככאלה כל עוד היו ממשיכים לחיות יחד תחת קורת גג אחת.

ב. משנפרדו בני הזוג הפכו בעלי החיים, מבחינתם, לחפצים, לרכוש משותף שיש להאבק על חלוקתו. כך למשל טוען התובע, כי החתולה והכלבה הם "נכס משותף" לו ולנתבעת (ס' 9 לכה"ת) וכי אלה ניטלו על ידי הנתבעת, לעת עזיבתה, כמו גם ויחד עם, מטלטלין נוספים משותפים שנטלה עמה (ס' 10 לכה"ת). לפיכך עותר הוא לשהיית 'חפצים' אלה במחציתו חלק כחלק עם התובעת (משל היו משחק מחשב) ולחלופין לקבלת מי מהם לבעלותו תמורת ויתור על האחר לבעלות הנתבעת (משל חלוקה של טלויזיה ווידאו). הנתבעת מחרה מחזיקה אחריו וטוענת, כי החתולה והכלבה הם אמנם נכסים אלא שאין הם 'רכוש משותף' אלא רכוש הבלעדי. לדבריה יש להחיל על בעלי החיים את 'דיני המטלטלין' ועל התובע להוכיח 'כוונת שיתוף' לגביהם. על בסיס טענה זו אף הגישה בקשה לדחייה על הסף בטענה שלא נתבקש פיצול סעדים, טרם הגשת התובענה, בקשה שנדחתה על ידי (בש"א 8880/03. החלטה מיום 1.8.03).

דיון

6. א. במשפט הישראלי ניתן למצוא דמי חקיקה רבים ושונים העוסקים, מנקודות מבט שונות ולתכליות שונות, בנושא של בעלי חיים. בפסק דינו בבג"צ [9232/01](#) "נח" ההתאחדות הישראלית של הארגונים להגנת בעלי חיים נ' היועץ המשפטי ואח' דינים עליון, ס"ד, 944, סוקר כב' השופט אשר גרוניס מקצת מדברי חקיקה אלה.

ב. לצורך הניתוח המשפטי אליו אני מכוון, ראוי שניתן דעתנו לאותם חוקים המטילים עלינו, בני האדם, חובות מוסריים כלפי בעלי חיים - [חוק צער בעלי חיים \(הגנה על בעלי חיים\)](#), תשנ"ד-1995 אוסר עלינו להתעלל בבעלי חיים או להעבידם בעבודות שאין הם מסוגלים לעבוד עקב מצבם הגופני ויש להעניק להם טיפול רפואי הולם או להמיתם כדי לחסוך מהם סבל; [חוק הגנת חיות הבר, תשט"ו-1955](#) אוסר [בסעיף 5](#) שבו על צייד בשיטות מסוימות (הרעלה, הימום בסמים משכרים; חומרי נפץ ועוד); [תקנות בעלי חיים \(שחיטת בהמות\)](#), תשנ"ד-1944 מכוונות לשחיטת בהמות באמצעים ובמכשירים המצמצמים את הצער והכאב; [חוק צער בעלי חיים \(ניסויים רפואיים\)](#), תשנ"ד-1994 הקובע, כי יש למזער את הכאב והסבל של בעלי החיים הנוטלים חלק בניסויים רפואיים אוסר ביצוע ניסויים לא הכרחיים ומגביל אותם לצרכי בריאותם של בני האדם.

ג. בחרתי להפנות דווקא לדברי חקיקה אלה כדי להבהיר שמול החובה המוסרית המוטלת עלינו כבני אדם לא להתעלל בחיות, לא לצוד אותם בשיטות אסורות וכואבות, לא להכאיב להם שלא לצורך וכו', קיימת זכותם של בעלי החיים שלא ינהגו בהם כך. נכון, זכות זו של בעלי החיים היא זכות יחסית ולא מוחלטת שהרי מותר לשלול מהם את הזכות הבסיסית ביותר המוענקת ליצור חי - הזכות לחיים - ובלבד שזה יעשה לתכלית ראויה ובדרך המותרת בחוק תוך צמצום ומיזעור הכאב והסבל שנגרם להן. יחד עם זאת יש בזכויות היחסיות הללו, המוקנות בדברי החקיקה הנ"ל, כדי להבהיר שהמשפט הפוזיטיבי הישראלי אינו מתייחס אל בעלי החיים, בכל מצב, כאל חפצים אלא רואה להתייחס אליהם בעניינים מסוימים כאל יצורים חיים בעלי רוח ונשמה והעניק להם הגנה למענם הם.

* ר' לענין זה רע"א [1684/96](#), עמותת "תנו לחיות לחיות" נ' מפעלי נופש חמת גדר בע"מ, נא(3) 832 בו מוצא כב' השופט חשין מספר טעמים לאיסור של צער בעלי חיים ומכוון ליסוד הראשון והעיקרי - המצווה היא שלא לצער בעלי חיים באשר בעלי חיים הם.

ד. ודוק! אין אני מכוון בדברי אלה להשוואת בעל החיים לבן תמותה. בן התמותה הוא היחיד עליו נאמר במשפט הישראלי שהוא כשר לזכויות וחובות (ס' 1 לחוק [הכשרות המשפטית והאפוטרופאית](#), תשכ"ב-1962) וכשרותו זו הינה 'מטיבו ומטבעו'. כשרות כזו אינה קיימת לבעלי החיים ככאלה והאסכולה המצדדת בהענקת זכויות לבעלי חיים אינה מקובלת לא בחקיקה ולא בהלכה (השופט חשין בפרשת 'חמת גדר' שם). הזכויות אליהן אני מכוון מקורן בבני האדם והן מוענקות לבעלי החיים משום רצונם של בני האדם עצמם.

* למקורות ר': יוסי וולפסון, [מעמד בעלי החיים במוסר ובמשפט](#), משפט ומימשל כרך ה' (תש"ס), 551.
אבינועם בן זאב, [הטעם שבאיסור לצער תנינים](#), משפט ומימשל, כרך ב' (תשנ"ח), 763.

7. לא נעלמו מעיני דברי חקיקה מסוימים במשפט הישראלי הרואים לבעלי החיים חפץ והמתייחסים אליהם כקניין. כך למשל [סעיפים 451](#) ו- [457 לחוק העונשין](#) תשל"ז-1977 העוסקים בעבירות של היזק לבעל חיים והדבקה של בעל חיים במחלה מדבקת. האיסור בשני הסעיפים הללו מתייחס ליחיה הניתנת להגנה'. כך גם [בס' 6 לחוק השבת אבידה](#) תשל"ג-1973 המדבר על אבידה שהיא בעל חיים. [ס' 22 לחוק ההוצאה לפועל](#), תשכ"ז-1967 מונה רשימה של מטלטלין שאינם ניתנים לעיקול, ביניהם נכללים בעלי חיים שבלעדיהם אין החייב יכול לקיים את מקצועו, וכן חיות מחמד, ובלבד שאינן מוחזקות לעיסוק בעל אופי מסחרי - אם כי ניתן לראות באיסור על עיקולם התייחסות קצת שונה מלחפצים. התייחסות רכושית לבעלי חיים מוצאים אנו אף בהוראות המזכות בעלים של חיה בפיצויים עקב פגיעה בה או המתתה. כך למשל [סעיף 16 לפקודת מחלות בעלי חיים](#) [נוסח חדש], התשמ"ה-1985 מקנה לבעלים זכות לפיצויים מאוצר המדינה אם בעל החיים הומת עקב חשש, כי הוא היה פגוע במחלה מבין המחלות הקבועות בפקודה.

8. יחד עם זאת, על אף דברי חקיקה אלה, אותן סוקר כב' השופט אשר גרוניס בפרשת "נח" (שם), מכוון הוא לגישה הסוברת שהתייחסות זו בלתי ראויה היא באשר אינה

מבדילה בין בעל חיים לבין מקרקעין, או מטלטלין אחרת ומפנה דווקא לאותם דברי חקיקה אליהם כיוונתי כמצביעים על שינוי מסוים בגישה זו.

9 משכך, ראוי ונכון שנקודת המוצא לענייננו אנו לא תהא בהתייחסות לגין אייר ולשיינה כאל חפצים אלא כאל יצורים חיים ובעלי נשמה. בפרשת 'חמר גדר' קובע כבי' השופט חשין:

"בעל חיים ליד האדם הוא כילד, תמים וחסר הגנה. התעללות בילד תזעזע אותו וכן התעללות בחיה. החיה כמוה כילד הינה תמימה. אין היא מכירה ברוע ואין היא יודעת כיצד להתמודד עמו. החיה מתקשה להגן על עצמה מפני האדם, והמלחמה בין האדם לבין החיה היא מלחמה בין מי שאינם שווים. האדם מצווה אפוא להגן על החיה כחלק מן הציווי המוסרי להגן על החלש. מצוות צער בעלי חיים באה, אפוא, להגן על בעלי החיים באשר הם, יצורים שהאלוהים נתן בהם נשמה. כל מי שאלוהים בלבבם, יעשו ככל שיוכלו - איש איש ממקומו - כדי שהאדם לא יענה בעלי חיים, לא יתאכזר אליהם ולא יתעלל בהם. ומלבו של האדם נחצבה ההלכה ונחוקו החוקים להגנת בעלי החיים".

משפט משווה

9. א. המשפט המערבי המודרני אינו רואה בבעל חיים אישיות משפטית. בפרשת Hawaii V. Levasseur, 613 P2d 1328) פסק ביהמ"ש בארה"ב, כי דולפין אינו יכול להיחשב בגדר "זולת" (another) לעניין הגנת הצורך במשפט הפלילי. הגנת הצורך, נימק בית המשפט, חלה רק מקום שבו נשקפת סכנה ל"זולת". בעל חיים אינו יכול להכלל בגדר מושג זה.

ב. מתוך תפיסה זו מעניקה החקיקה בארה"ב, כמו גם ההלכה, פירושים שונים לאיסור ההתעללות, התאכזרות ועינוי של בעלי-חיים. פירושים אלו נשענים על הרחמים, חינוך האדם ואי ההגינות שבהתעללות בחיה חסרת-ישע וחסרת הגנה. כך, למשל, כותב השופט קמפבל (Campbell, J.) בפרשת Walters V. People, 46 P 112 (1896) על החוקים שנחקקו ואשר תכליתם היא הגנה על בעל חיים מפני האדם (שם, בעמ' 113):

"Their aim is not only to protect these animals but to conserve public morals, both of which are undoubtedly proper subjects of legislation. With these general objects all right-minded people sympathize"

ג. גישה זו, אותה מבטא השופט קמפבל בפסק דינו מלפני מעל מאה שנים, לפיה הטעם בהגנה על בעלי-החיים הינו מן הציווי המוסרי, אינה זרה אף למקורותינו אנו. המשפט העברי הוא מהראשונים שהנהיגו חוקים שעניינם צער בעלי-חיים, עוד במחצית הראשונה של האלף הראשון לפנה"ס. כבר בספר בראשית, כאשר ניתן לנוח ולבניו היתר לאכול בשר הם מצטווים: "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו" (בראשית ט, ד). מצוות נוספות אנו מוצאים בספר דברים: מצוות שילוח הקן - לפיה יש לשלח את האם טרם לקיחת אפרוחיה מן הקן על מנת שלא תצטער (דברים כב, ו-ז) ו"לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" (דברים כב, י). מצוות אחרות שבתורה, כגון "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט; שמות לד, כו; דברים יד, כא) ניתנות אף הן לפירוש כנוגעות לצער בעלי-חיים.

* ר' יוסי וולפסון, שם, 557, ה.ש. 16.

10. א. המשפט האמריקאי המסורתי, בדומה לדברי חקיקה מסוימים במשפט הישראלי, נוהג לרוב לסווג את בעלי החיים כקניין. ביהמ"ש האמריקאי נקט בגישה זו במספר מקרים הדומים לתובענה שבפני.

ב. בפס"ד Bennett V. Bennett 655 So.2d 109 (Fla. Dist. Ct. App. 1995) דובר היה בבני זוג שבחרו להתגרש ואף יישבו את כל המחלוקות ביניהם מלבד שאלת המשמורת על כלבם המשותף העונה לשם "רודי". בערכאה הראשונה נפסק, כי הכלב ישאר בחזקתה של האשה והבעל יזכה ב"הסדרי ראייה" במהלך סופי שבוע וחגים. בערעור שהוגש על פסק הדין נקבע, כי החוק הנהוג בפלורידה מגדיר בעלי חיים כקניין פרטי. על כן נפסק, כי לא היתה לערכאה דלמטה סמכות להעניק

משמורת או הסדרי ראייה לקניין. בית המשפט נימק החלטתו זו אף מנימוקי יעילות:

"Our courts are overwhelmed with the supervision of custody, visitation and support matters related to the protection of our children. We cannot undertake the same responsibility as to animals".

בפסק-דין אחר ממדינת פנסילבניה בארצות-הברית (Desanctis V. Pritchard, No.2990 EDA 2001,2002 Pa. Super. Ct. Lexis 1513 (Pa. Super. Ct. July 5,2002)) דובר במקרה דומה בו התבקש בית המשפט לאכוף ולהכיר בסעיף המצוי בהסכם גירושים בין בני זוג הקובע הסדרי ראייה ומשמורת על הכלב "ברני". בית-המשפט סירב לאכוף סעיף זה מן הטעם, כי אינו יכול להכיר במשמורת משותפת על קניין פרטי וכי הדבר דומה לכך כאילו התבקש לאכוף "הסדרי ראייה לשולחן או למנורה" (שם 4, A).

11. א. מנגד, ישנו זרם הולך וגובר במשפט האמריקאי אשר מתייחס לבעלי-החיים ובמיוחד לחיות הבית לא כאל חפצים אלא כאל יצורים חיים, בעלי נשמה ורגש.

ב. בפס"ד Raymond V.Lachman, 264 A.D. 2d 340 (N.Y. App. Div. 1999) קבע בית המשפט העליון במדינת ניו-יורק, בתובענה הנוגעת בבעלות על חתול, כי היות והחברה מוקירה יחס מיוחד לחיות מחמד החתול יישאר היכן ש"חי, שגשג, נאהב והחזיר אהבה במהלך ארבעת השנים האחרונות" (שם, בעמ' 341).

ג. בפס"ד אחר, Zovko V. Gregory, No. CH-97544 (Va. Cir. Ct, Oct 17,1997) דובר היה בתובענה בעניין החזקה בחתול אך הפעם בין שני שותפים לחדר לשעבר. באותו מקרה נפסק, כי החתול יישאר בחזקת מי שהעניק לו את מרבית תשומת הלב והטיפול.

ד. בפס"ד Arrington V. Arrington, 613 S.W. 2d 565 (Tex. App. 1981) דובר בסכסוך בין בעל ואשה שהתגרשו על כלבם המשותף. בית המשפט הצהיר במפורש, כי כלב

אינו בעל זכויות כאדם ואף החוק אינו מתייחס אליו ככזה. ברם, בית – המשפט פסק לבסוף כי הכלב יהיה במשמורתה של האשה וכי יתקיימו הסדרי ראייה לטובת הבעל.

12. ההבחנה בין בעלי חיים לחפצים מצאה את ביטוייה אף בפסקי דין הנוגעים לתביעות נזיקין בגין עוולות כלפי בעלי-חיים. בפס"ד *Corso V. Crawford Dog and Cat Hospital, Inc.*, 415 N.Y.S. 2d 182 (N.Y. Civ. C (1979) דובר היה בתביעת נזיקין כלפי בית חולים לחיות בעילה כי הטיפול היה רשלני. בית-המשפט אמר במפורש כי "חיית מחמד אינה רק עצם אלא שמור לה מקום מיוחד בין אדם לרכוש" (שם, בעמ' 183). לפיכך פסק בית-המשפט באותו מקרה פיצויים מוגדלים לבעלת הכלב:

In ruling that a pet such as a dog is not just a thing I believe the plaintiff is entitled to damages beyond the market value of the dog. **A pet is not an inanimate thing that just receives affection; it also returns it.** I find that plaintiff Ms. Corso did suffer shock, mental anguish and despondency due to the wrongful destruction and loss of the dog's body." (הדגשות שלי.ש.ש.)

בית-המשפט הבחין בין חפץ לבין כלב :

"...[A piece of property] while it might be the source of good feelings is merely an inanimate object and is not capable of returning love and affection. It does not respond to human stimulation; it has no brain capable of displaying emotion which in turn causes a human response. **...To say [a dog] is a piece of personal property and no more is a repudiation of our humaneness. This I cannot accept.** "

13. בדומה, אף בתי משפט נוספים ברחבי ארה"ב הכירו בכך, כי שוויו של בעל חיים לבעליו בנסיבות מסוימות גדול יותר מאשר שווי השוק של אותו בעל-חיים ויש לתת לכך ביטוי בחישוב גובה הפיצויים.

ראה לדוגמא : *Mitchell V. Heinrichs*, 27 P. 3d 309 (Alaska 2001)

וגם : Brousseau V. Rosenthal, 443 N.Y.S. 2d 285 (N.Y. Civ. Ct. 1980).

14. א. דוגמא נוספת במשפט האמריקאי ליחס המיוחד אל בעלי החיים אנו מוצאים בתחום הצוואות. מחקרים שנערכו בארצות-הברית מלמדים, כי בין 12%-17% מבעלי חיות המחמד נוהגים לכלול הוראות בצוואותיהם למטרת רווחתם של חיות המחמד שברשותם. ראה : Gerry W. Beyer, Estate planning for pets, 15 (Prob. & Prob. 6 (2001)).

ב. להבדיל מבעלי חיות מחמד, אשר מותירים בצוואותיהם הוראות למען רווחת בעלי החיים שברשותם לאחר שהם ילכו לעולמם, היו כאלה אשר הורו בצוואתם על השמדתם של בעלי החיים שהיו ברשותם. בתיק עיזבון מס' 28473 (Chittenden County, Vt. Prob.Ct. Mar 17, 1999) נדרש בית-המשפט להוראת צוואה בה הורה המנוח על השמדת מכונית ה"קאדילק" שלו כמו גם סוסים שהיו ברשותו ערב פטירתו. בית-המשפט פסק באותו מקרה כי הסוסים הינם "סוג מיוחד" (Unique) של קניין ואסר על השמדתם חרף רצונו של המנוח. במקרים דומים אחרים הגיע בית-המשפט לאותה תוצאה מטעמים של תקנת הציבור (ראה לדוגמא : Capers Estate, 34 Pa. D. & C. 2d 121 (1964)).

15. סקר שנערך לאחרונה בארצות הברית מלמד כי - 73% מבעלי הכלבים ו- 65% מבעלי החתולים רואים בבעל החיים שברשותם כילד או כבן משפחה לכל דבר. (ראה Am. Pet Prods. Mfrs., 2001-02 APPMA National Pet Owners Survey, xxxiii (2002). אין זה מפתיע אם כן, כי הגישה הרואה בבעל-החי כקניין של אדוניו בוקרה רבות בספרות המשפטית האמריקאית. גישה זו אינה עולה בקנה אחד עם ראיית בעלי-החיים בחברה המערבית המודרנית דהיום.

ראה לדוגמא :

Professor Rebecca J.Huss, Separation, Custody, and Estate Planning Issues Relating to Companion Animals (74 Univ. Colo. Law Review 181, 2003)

וגם :

Barbara Newell, Animal Custody Disputes: A growing crack in the "Legal Thinghood" of Nonhuman Animals, 6 Animal L. 179 (2000).

16. על כן גישה הרואה בבעל-חיים כקניין אינה מעניקה למערכת המשפטית כלים לפתרון תובענות הנוגעות להם ולא תגיע לתוצאה ראויה. היטיב לבטא זאת השופט אנדל (Andell, E. בפסק-דינו 886 S.W. 2d 368, 378 (Tex. App. 1994) :

"The law must be informed by evolving knowledge and attitudes. Otherwise, it risks becoming irrelevant as a means of resolving conflicts. Society has long since moved beyond the untenable Cartesian view that animals are unfeeling automatons and, hence, *mere* property. The law should reflect society's recognition that animals are sentient and emotive beings that are capable of providing companionship to the humans with whom they live. In doing so, **courts should not hesitate to acknowledge that a great number of people in this country today treat their pets as family members.** Indeed, for many people, pets are the *only* family members they have. " (הדגשות שלי.ש.ש.)

ובתרגום חופשי: "... בימ"ש לא צריכים להסס להכיר בעובדה שמספר גדול של אנשים במדינה כיום מתייחסים לחיות המחמד שלהם כאל בני משפחה. בפועל להרבה אנשים חיות המחמד הם בני המשפחה היחידים להם".

ולענייננו אנו:

17. א. בהחלטה מיום 1.8.03 מיניתי כמומחה מטעם בית המשפט את פרופ' יוסף טרקל מהמחלקה לזואולוגיה באוניברסיטת תל אביב. פרופ' טרקל נתבקש ליתן חוות דעת מקצועית בנוגע לשאלת החזקתם של החתולה והכלבה נשוא התובענה, יחד

או לחוד, בידי מי מהצדדים או בידי שניהם. בהחלטה משלימה מיום 13.11.03 הבהרתי, כי מתבקשת חוות דעת ספציפית המתייחסת לבעלי החיים נשוא התובענה ולצדדים לה.

ב. חוות הדעת הונחה על שולחני ביום 24.12.03. ביום 8.1.04 הוצגו בפני עמדות הצדדים למסקנות חוות הדעת והמלצותיה.

ג. בחוות הדעת טורח המומחה להבהיר, כי הוא מבסס את חוות דעתו על עקרון 'טובת בעלי החיים', מתוך הסתכלות על איכות חייהם ותוך התעלמות מהצער או הסבל שייגרם למי מהצדדים שלא יוכל להחזיק בהם.

גישה זו של המומחה מכוונת, בכל הנוגע לנושא בו אנו דנים, לתפיסה הרואה בבעלי החיים יצורים חיים בעלי גוף ונשמה שיש להתחשב בטובתם, במה שטוב להם ולא במה שטוב לבעליהם.

18. מימצאיו של המומחה היו כדלקמן:

א. לגיין אייר ושיינה, הנמצאים בחזקתה של הנתבעת, מרחב מחיה פיזי פתוח ונעים ותנאיו מצויינים.

ב. הכלבה והחתולה נמצאו מטופחים מאד, כלי האוכל שלהם העשויים נירוסטה, נקיים ומצוחצחים וברור שהם מקבלים טיפול מסור ביותר.

ג. הקשר בין הנתבעת, המגלה יחס חיובי מאד לבעלי החיים, לבין בעלי החיים, הינו קשר נפשי עמוק ביותר. הנתבעת משקיעה רבות בבעלי החיים וקשורה אליהם בכל נימי נפשה. גם בעלי החיים קשורים לנתבעת ומתקשים להפרד ממנה - "הכלבה המשיכה להסתכל ארוכות לכיוון אנט ובחוסר רצון הסכימה

ללכת....” עם המומחה עת לקח אותה לביקור אצל התובע. כשהחזיר המומחה את הכלבה לאנט “השמחה ההדדית בזמן החיבור החוזר ביניהן היתה בולטת לעין”.

ד. הנתבעת עובדת מהבית כך שרוב הזמן בעלי החיים נמצאים בחברתה, דבר שתורם ומוסיף לרווחתם. הכלבה שיינה חברותית מאד וזקוקה למגע קרוב עם אנשים. שעות ארוכות של שהייה לבד לא יוסיפו לאיכות חייה.

ה. הכלבה והחתולה מיוחדות ביניהן ולמרות עיוורונה של החתולה משחקים שני בעלי החיים ביחד.

ו. חצר הבית של התובע מרוצפת ברובה. השטח המתאים לבעלי החיים - דשא או אדמה - מצומצם למדי.

ז. הכלבה שיינה מכירה את התובע. בעת המפגש בינה ובין התובע לא ניכרו בה אותם סימנים של התרגשות ושמחה שהיו מנת חלקה בעת המפגש החוזר שלה עם הנתבעת. גם סימנים של חוסר רצון להפרד מהתובע לא ניכרו בה עת נפרדה ממנו כמו שהראתה עת נפרדה מהנתבעת.

ז. הקשר הנפשי בין התובע לכלבה אינו באותו רמה כמו הקשר שקיים בין הנתבעת לכלבה.

19. המסקנות וההמלצות של המומחה

א. אין להפריד בין החתולה לכלבה.

ב. אין להוציא את החתולה ממקומה הנוכחי (משום עיוורונה).

ג. יש להשאיר את החתולה והכלבה במקום המגורים בו הם שוהים בשנים האחרונות שם הם מקבלים ויקבלו את מירב תשומת הלב, הטיפול והיחס הנדרשים למילוי כל צרכיהם.

ד. יש לאפשר הסדרי ביקור בין התובע לכלבה פעם בשבוע, למספר שעות, בביתו של התובע, ואחת למספר שבועות לסוף שבוע.

20. בישיבת יום 8.1.04, בה נשמעו טענות הצדדים באשר למימצאי חוות הדעת והמלצותיה, הסכימו באי כוחם להמלצת המומחה להשאיר את הכלבה והחתולה אצל הנתבעת. נחלקו הם באשר להמלצה להסדרי ראייה. לענין זה, נאלץ אני, לאחר התלבטות לא פשוטה, שלא לקבל את ההמלצה ולא לאפשר הסדרי ראייה.

21. אין מחלוקת שהקשר בן התובע לכלבה שיינה איננו קשר עמוק. הגם שהכלבה מכירה אותו, דומה שזה לא היה כל כך מעניינה להפגש עמו ולא היה איכפת לה להפרד ממנו. כזה הוא המצב כיום, הגם שלא מן הנמנע שכזה הוא משום הנתק המתמשך בין השניים, נתק שיתכן ונכפה על התובע בשל התנהגות הנתבעת (ואין אני מכריע עובדתית בענין זה). משכך, סביר להניח שהסדרי הראייה של הכלבה עם התובע לא ישפיעו על איכות חייה לטובה ויותר משנועדו הם לכלבה נועדו הם לתובע. כך גם עולה מההנמקה של המומחה בצד המלצתו להסדרי ראייה. המומחה נדרש בענין זה לצד האנושי מבחינתו של התובע בלבד. התרת מפגשים בין הכלבה לתובע אינם שונים, בנסיבות שנוצרו, מיצירתו של קשר חדש בינה ובין אדם זר לה לחלוטין. גם בינה ובין האדם הזר, לאחר מספר מפגשים, יתפתחו יחסי קירבה ורעות.

22. אוסיף ואומר, כי מהיכרותי את הנפשות הפועלות התרשמתי היא שהתעקשותו של התובע לקבל לרשותו את הכלבה שיינה לא באה לשמה. הכלבה שיינה מהווה מבחינתו של התובע כלי, אמצעי, דרכו ישמר לו קשר מסוים עם הנתבעת. בין בני הזוג מערכת יחסים עכורה. מתנהלות ביניהם תביעות רכושיות שונות. כל הנסיונות להביא להסדר ביניהם כשלו. מערכת היחסים ביניהם הביאה להגשת תובענות מטעם הנתבעת בנושא אלימות והטרדה מאיימת שלא נידונו לגופו אמנם, אך עצם הגשתם מלמד על טיבה של מערכת יחסים זו. אני סבור שהתרת מפגשים כאמור תיצור כר נוח לחיכוכים ולמריבות

מצב שיש למנוע גם במחיר של אי התרת המפגשים בפרט במצב בו לא הוכח בפני שהמפגשים הללו נחוצים לשלמותם הנפשית של בעלי החיים שבפני.

23. סוף דבר

- א. התובענה נדחית על כל עתירותיה.
- ב. הכלבה שיינה והחתולה ג'ין אייר תשארנה ברשות הנתבעת.
- ג. בנסיבות הענין אין צו להוצאות.

**ניתן היום כ"ה באדר, תשס"ד (18 במרץ 2004) בהעדר הצדדים
המזכירות תמציא העתקים לב"כ הצדדים
ערעור תוך 45 יום לבית המשפט המחוזי
מותר לפרסום מיום 18.3.04 ללא שמות הצדדים.**

שאול שוחט 32405/01-54678313

שאול שוחט, שופט

032405/01 תמש 620 תיקי מרום

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

הודעה למנויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש כאן